

REALIZACJA PROGRAMU USUWANIA AZBESTU NA TERENIE DOLNEGO ŚLĄSKA

Hanna Marszałek

Katedra Budownictwa i Infrastruktury, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

Streszczenie. W 2002 roku zatwierdzono w Polsce *Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*, którego realizacja ma się skończyć w 2032 r. Pierwszy z wyznaczonych etapów – do 2012 roku, osiągnął półmetek. W pracy przedstawiono sposób zbierania informacji w powiatach oraz zestawienie tych danych dla całego Dolnego Śląska. Po analizie danych stwierdzono, że informacje o wyrobach z azbestem (zgodnie z *Programem...*) są gromadzone, ale nie dają one rzetelnych informacji o ilości azbestu już usuniętego lub jeszcze pozostawionego w obiektach.

Słowa kluczowe: azbest, szkodliwość, usuwanie, informacja

Wstęp

Azbestem nazywane są uwodnione krzemiany magnezu, żelaza i sodu. Mineral ten jest znany i wykorzystywany od tysiącleci. Jest prawie niezniszczalnym tworzywem o wielu zaletach: odporny na bardzo wysokie temperatury ale też działanie mrozu, kwasy i substancje żrące, a przy tym elastyczny, o wysokich parametrach wytrzymałościowych, w tym na rozciąganie. Dlatego też jego „kariera” rozwijała się dynamicznie, a w okresie II wojny światowej został uznany za materiał strategiczny. Szczyt wykorzystania wyrobów zawierających azbest przypadł na rok 1973, było to ponad milion ton użytego surowca. Po wcześniejszych doniesieniach o chorujących osobach pracujących przy azbecie, w latach 60-tych ubiegłego wieku udowodniono jego kancerogenne działanie. Od tego czasu kolejne państwa wprowadzały zakaz stosowania azbestu na swoim terytorium.

Polskie akty prawne dotyczące azbestu

Polska zabroniła stosowania wyrobów zawierających azbest *ustawą z 19 czerwca 1997 r.* Tego samego dnia Sejm przyjął *Rezolucję*, w której Rada Ministrów została wezwana m.in. do opracowania programu zmierzającego do wycofywania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium kraju. Na tej podstawie 14. maja 2002 r. przyjęto *Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski*. Jego celem jest:

- spowodowanie oczyszczenia terytorium Polski z azbestu oraz usunięcie, stosowanych od wielu lat, wyrobów zawierających azbest,
- wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców Polski spowodowanych azbestem oraz ustalenie koniecznych do tego uwarunkowań,

- spowodowanie sukcesywnej likwidacji oddziaływania azbestu na środowisko i doprowadzenie, w określonym horyzoncie czasowym, do spełnienia wymogów ochrony środowiska,
- stworzenie odpowiednich warunków do wdrożenia przepisów prawnych oraz norm postępowania z wyrobami zawierającymi azbest, stosowanych w Unii Europejskiej.

Realizacja *Programu...* powinna być zgodna z obowiązującymi aktami prawnymi dotyczącymi ochrony ludzi i środowiska. Najważniejsze z nich regulują zasady postępowania z wyrobami zawierającymi azbest jako odpadami niebezpiecznymi oraz sposoby zabezpieczenia ludzi w trakcie prac związanych z usuwaniem produktów z azbestem [Ustawy z dn. 27.04.2001r.; Rozporządzenia Ministra Gospodarki z dn. 14.08.1998 r. i 21.10.1998 r.; Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dn. 2.04.1998 r.; Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dn. 15.06.1999 r.].

Zgodnie z tymi przepisami, prace przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest, są obwarowane wieloma wymogami. Aby je spełnić, prace takie mogą prowadzić tylko uprawnione, profesjonalnie do tego przygotowane, firmy. Co za tym idzie, są to usługi bardzo drogie. Dodatkowym problemem jest specjalistyczny transport oraz składowanie tych niebezpiecznych odpadów. Może się ono odbywać tylko w specjalnie do tego wyznaczonych miejscach.

Ilość wyrobów zawierających azbest w województwie dolnośląskim

Wg informacji zawartych w *Programie usuwania azbestu...* na Dolnym Śląsku, na tle innych województw, nagromadzenie wyrobów zawierających azbest nie jest największe (0,5–1 mln ton). Szacunkowe dane liczbowe z 2000 r. mówią o ok. 576 600 tonach wyrobów zawierających azbest: 522 500 t płyt azbestowo-cementowych (w przybliżeniu 47 500 tys. m²) oraz 54 100 t rur a-c.

Omawiany program przewiduje następujące tempo usuwania w/w wyrobów z omawianego regionu:

- w latach 2003÷2012 ma to być 201 810 Mg (ton),
- w latach 2013÷2022, odpowiednio - 230 640 Mg,
- w latach 2023÷2032 - 144 150 Mg.

Zalecany sposób ewidencja danych o wyrobach zawierających azbest wg przepisów

Wg danych statystycznych ok. 85% azbestu znajduje się w wyrobach budowlanych. Stąd idea, aby to Powiatowe Inspektoraty Nadzoru Budowlanego gromadziły dane dotyczące wyrobów zawierających azbest. Czynią to na podstawie informacji przekazywanych przez Inspektoraty Gminne, a te dysponują zgłoszeniami od właścicieli obiektów. I tu zaczyna się problem, gdyż o ile jednostki prawne na ogół stosują się do tych przepisów, to właściciele prywatni bardzo często nie przyznają się do posiadania obiektów z azbestem. Szczególnie często ma to miejsce na wsi, gdzie strach przed dużym wydatkiem jest większy niż przed utratą zdrowia; stąd dzikie wysypiska w lasach z połamanymi (a więc szczególnie niebezpiecznymi) płytami a-c.

Dla zgłoszonych obiektów, zgodnie z Rozporządzeniem Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie sposobów i warunków bezpiecznego użytkowania i usuwania wyrobów zawierających azbest, należy przeprowadzić ocenę występujących w/w wyrobów, gdzie w punktach (w skali od 0 do 30, w poszczególnych kategoriach) podaje się następujące informacje oceniające stan techniczny elementów: sposób zastosowania azbestu, rodzaj azbestu, struktura powierzchni wyrobu z azbestem, stan zewnętrzny wyrobu z azbestem, możliwość uszkodzenia powierzchni z azbestem, wykorzystanie pomieszczenia, usytuowanie wyrobu.

Po zsumowaniu punktów, należy dokonać oceny pilności:

I. wymiana lub naprawa wymagana bezzwłocznie (≥ 65 punktów)

II. ponowna ocena w czasie do 1 roku (35–60 punktów)

III. ponowna ocena w terminie do 5 lat (< 35 punktów)

Na tej podstawie sporządza się tabele uwzględniające:

- rodzaj budynku: jednorodzinne, wielorodzinne, zamieszkania zbiorowego, użyteczności publicznej, przemysłowe, produkcyjne, magazynowe, inne gospodarcze, lotniskowe – łącznie 52 kolumny,
- rodzaj budowli: obiekty (inżynierii lądowej, inżynierii wodnej, inne niewyszczególnione), sieci (kanalizacyjne, wodociągowe, c.o.) – łącznie 72 kolumny,
- ilość wyrobów zawierających azbest (w szt., m², t – dla każdego z w/w rodzajów obiektów),
- ocena stanu wyrobów, w skali I ÷ III w zależności od stopnia pilności,
- zmiany,
- działania podjęte przez organy nadzoru budowlanego.

Następnie takie tabelaryczne sprawozdanie powinny być przekazywane do Inspektoratu Wojewódzkiego i kolejno do Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego.

Analiza informacji o wyrobach zawierających azbest

Realizacja *Programu...* ma się skończyć w 2032 r. Całkowity okres podzielono na 3 etapy; pierwszy z nich – do 2012 roku, osiągnął półmetek. Postanowiono więc sprawdzić czy, i w jakim zakresie, jest realizowany.

Aby uzyskać informacje dotyczące azbestu na terenie poszczególnych powiatów Dolnego Śląska, zwrócono się do jednostek administracyjnych gromadzących dane na ten temat - poszczególnych Powiatowych Inspektoratów Nadzoru Budowlanego, z prośbą o udostępnienie posiadanych wiadomości.

Nie wszystkie dolnośląskie powiaty odpowiedziały na tę prośbę, a w dodatku przekazały bardzo różnorodne informacje dotyczące azbestu na ich terenach. Były wśród nich ewidencje przekazane do Inspektoratu Wojewódzkiego, a kilka PINB-ów dodatkowo opatrzyło te dane informacjami o pracach związanych z wyrobami zawierającymi azbest. Na tej podstawie sporządzono zestawienia zbiorcze (tab. 1) dla kolejnych lat obowiązywania *Programu...*

Tabela 1. Fragment tabeli zbiorczej wykonanej na podstawie sprawozdań PINB, stan na rok 2005
 Table 1. A fragment of a cumulative chart prepared on the basis of the PINB (National Building Control Office) reports, status for 2005

Lp.	Województwo/ Powiat	oceny/stan	Stopnie pilności	Budynki					
				Przemysł, produkt, magazyn			Inne gospodarcze		
				Ilość			Ilość		
				szt.	m ²	t	szt.	m ²	t
1	2	3	4	17	18	19	20	21	22
1	Powiat Góra Śląska	oceny	I	0	0	0	117	11622,64	121,435
			II	1	105	1,05	363	74997,31	947,675
			III	0	0	0	0	0	
2	Miasto Legnica	stan	I		3365			224	
			II		1561			773	
			III		2468			165	
3	Miasto Wrocław	stan	I					354	
			II		2137				
			III						
4	Powiat Środa Śląska	stan	I	13			4		
			II	21			29		
			III	4			6		

Źródło: zestawienie własne

Jak można zauważyć (do przedstawionych fragmentów tabeli wybrano najlepszy i „typowo niekompletne” powiaty), przekazywane informacje są niekompletne i niespójne. Trudno wyciągać jakiegokolwiek wnioski z fragmentarycznych danych (np. podanie liczby budynków o nieznanym gabarytach nie informuje o ilości i rodzaju wyrobów zawierających azbest). Trzeba jednak przyznać, że z roku na rok poszczególne rubryki są coraz rzetelniej wypełniane, niemniej całość sprawia wrażenie chaosu.

Podobnie jak w przypadku poszczególnych PINB-ów, poproszono o przekazanie informacji zbiorczych z Inspektoratu Wojewódzkiego. Otrzymane dane dotyczą lat 2004–2006. Także tam nie wszystkie powiaty przekazały dokumentację o azbeście; można przypuszczać, że nie wywiązują się z obowiązku ewidencjonowania wyrobów z azbestem na swoim terenie. Zdarza się także, że niektóre powiaty wprawdzie rozliczają się, ale nie co roku, natomiast inne stale wpisują te same informacje.

Zestawienia zbiorcze wykonywane w Wojewódzkim Inspektoracie Nadzoru Budowlanego i przesyłane do Urzędu Głównego są, co najmniej, dziwaczne. W kolejnych kolumnach są tam sumowane wartości przekazane z PINB-ów, niezależnie od stopnia ich wypełnienia. Teoretycznie, tabele te uwzględniają wszystkie (30) powiaty Dolnego Śląska. W rzeczywistości, w kolejnych sprawozdaniach za poszczególne lata, w rachubę brana jest inna liczba powiatów, a dane sprawiają niekiedy wrażenie „wziętych z sufitu”. Nie daje to żadnej wiedzy o wyrobach zawierających azbest.

Realizacja programu usuwania...

Informacje wysyłane z Inspektoratu Wojewódzkiego do Urzędu Głównego zebrano w tabelę (tab. 2) uwzględniającą poszczególne lata. Najprawdopodobniej nikt wcześniej nie zestawiał tych danych lub ich nie analizował, a warto to zrobić. Rosnące z każdym rokiem podawane wielkości mogą świadczyć o coraz dokładniejszym inwentaryzowaniu obiektów z azbestem; jednak brak zaufania budzi, bezmyślne chyba, podawanie ułamkowych sztuk budynków czy zerowe wartości masy, co czyni tę całą sprawozdawczość niewiarygodną.

Tabela 2. Zestawienie początkowego fragmentu tabel WINB za lata 2004-6
Table 2. A compilation of initial fragments of the WINB (Voivodship Building Control Office) charts for years 2004–2006

Lata	Województwo / Powiat	Oceny / stan	Stopnie pilności	Budynki jednorodzinne		
				Ilość		
				szt.	m ²	t
2001*	Województwo dolnośląskie	oceny	I	0		
			II	5		
			III	2		
2004			I	5	487	0
			II	15	2190	4
			III	4	476	0
2005			I	6	1017,96	0
			II	0	0	0
			III	4	7900	3,6
2006	I	31	4122	4,55		
	II	27,7	11641	85,6		
	III	12	105	34		

2001* - w roku 2001 podawano tylko ilość budynków z wyrobami zawierającymi azbest

Podsumowanie i wnioski

Azbest, co wielokrotnie udowodniono, jest materiałem bardzo niebezpiecznym. W Polsce nie wolno go stosować od 1997 roku, a elementy wcześniej zamontowane powinny być pod stałym nadzorem. W zależności od ich stanu, należy je zdemontować lub zabezpieczyć. Odpowiedzialność za to rozkłada się na różne instytucje administracji państwowej i samorządowej, związane z budownictwem i ochroną środowiska.

Działania te są jednak chaotyczne i niespójne. Odpowiednie urzędy najprawdopodobniej dysponują szerszymi informacjami, ale przekazywane dalej sprawozdania tego nie obrazują. Wydaje się, że większa dyscyplina urzędników oraz przyjęcie jednolitego kryterium oceny ilości azbestu (najlepsze byłoby wykazywanie rodzaju i masy wyrobów) mogłyby znacząco poprawić wiedzę o zagrożeniu środowiska tym materiałem.

W rezultacie można stwierdzić, że:

1. Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski na terenie Dolnego Śląska realizowany jest tylko pozornie.

2. Bardzo trudne jest oszacowanie prawdziwych ilości wyrobów zawierających azbest występujących nadal w danym rejonie.
3. Inspektoraty Budowlane odpowiednich szczebli wykonują sprawozdania, ale nie zawierają one rzetelnych informacji o ilości azbestu już usuniętego lub pozostawionego jeszcze w obiektach.
4. Przyjęcie jednolitego kryterium oceny ilości azbestu mogłoby znacząco poprawić wiedzę o zagrożeniu środowiska tym materiałem.

Bibliografia

- Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest stosowanych na terytorium Polski. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. 14.05.2002. Warszawa.
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Socjalnej z dn. 14. 08.1998 r. w sprawie sposobów bezpiecznego użytkowania oraz warunków usuwania wyrobów zawierających azbest. Dz. U. nr 138, poz. 895.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dn. 2.04.1998 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa i higieny pracy przy zabezpieczaniu i usuwaniu wyrobów zawierających azbest oraz programu szkolenia w zakresie bezpiecznego użytkowania takich wyrobów. Dz. U. Nr 45. poz. 280.*
- Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dn. 15.06.1999 r. w sprawie przewozu drogowego materiałów niebezpiecznych. Dz. U. Nr 57. poz. 608.
- Ustawa z dn. 19.06.1997 o zakazie stosowania wyrobów zawierających azbest. Dz. U. Nr 156. poz. 1018.
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dn. 21.10.1998 r. w sprawie szczegółowych zasad usuwania, wykorzystywania i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych. Dz. U. nr 145, poz. 942.*
- Ustawa z dn. 27.04.2001 – Prawo ochrony środowiska. Dz. U. Nr 62. poz. 627.
- Ustawa z dn. 27.04.2001 o odpadach. Dz. U. nr 62, poz. 628.

IMPLEMENTATION OF THE ASBESTOS ELIMINATION PROGRAM IN THE LOWER SILESIA REGION

Abstract. In 2002 Polish authorities approved *The Programme for Removal of Asbestos and Products Containing Asbestos Being Used in Poland*. Its implementation is to be completed by 2032. The first of the specified stages – until 2012, has reached its halfway point. The paper presents information collection methods used by authorities of administrative districts and compilation of this data for the whole Lower Silesia. Completed data analysis allowed to state that the information regarding products containing asbestos (according to the *Programme...*) is being collected, however it does not provide reliable data concerning the amount of asbestos that has been already removed or still remains in various buildings and facilities.

Key words: asbestos, harmfulness, removal, information

Adres do korespondencji:

Hanna Marszalek; e-mail: hmarz@ozi.ar.wroc.pl
Katedra Budownictwa i Infrastruktury
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Pl. Grunwaldzki 25
50-363 Wrocław